

Др Вања М. Бајовић, доцент
Универзитет у Београду
Правни факултет у Београду
bajovic@ius.bg.ac.rs

ТАМНА СТРАНА СПОРАЗУМА О ПРИЗНАЊУ КРИВИЧНОГ ДЕЛА

Сажетак: Амерички инстинтути споразума о признању кривичног дела уведен је у наше право 2009. године са примарним циљем да се осуђеници поједноставе, учине ефикаснијим и бржим, а судови и тужилаштва расширеће превеликог броја предметима. Како овај инстинтути погодноје свим процесним актерима критике на његов рачун у нашој теорији су рејке, чиме се прећукује чињеница да се њиме зарад ефикасној жртвује чињенична јачносћ. Основно питање ове анализе је да ли је јачна консидерација појединих америчких аутора да је нагодба заправо „савршен систем за осуду невиних”? У вези са тим размајрају се питања да ли и зашто и невина лица признају кривицу, у којој мери строга казнена политика погодноје закључивању споразума и на који начин тужиоци користе закључене споразуме у циљу олакшавања доказног терета у другим предметима.

Кључне речи: споразум о признању кривичног дела, лажно признање претходна невиност.

УВОД

У САД-у је крајем деведесетих година прошлог века основана невладина организација (*The Innocence Project*) са циљем да помогне лицима осуђенима на смртну казну или казну доживотног затвора да докажу своју невиност. У томе је успело 362 осуђеника и то махом захваљујући посебном правном средству, захтеву за накнадно ДНК тестирање, који је у америчко право уведен Законом о заштити невиних (*Innocence Protection Act*) из 2004. године. Поједини осуђеници провели су и више од 20 година иза решетака док ДНК анализе нису доказале да са кривичним делом нису имали никакве везе.¹

¹ Више о томе доступно на: <https://www.innocenceproject.org/all-cases/> (07. мај 2019.)

Несумњиво је да би овај број био још већи да Закон не ограничава примену овог правног средства само на лица која су осуђена на смртну казну или на казну доживотног затвора. Поред тога, ДНК трагови се протеком времена губе или уништавају, а у великом броју случајева је и немогуће пронаћи биолошке трагове који садрже узорке за ДНК анализу.² Међутим, оно што заслужује пажњу је чињеница да је четрдесеторо лица ослобођених на овај начин, првобитно било осуђено на основу споразума о признању кривичног дела, дакле на основу признања злочина који нису извршили. И званични подаци из националног регистра САД показују да је 12 % погрешних осуда последица лажног признања,³ а верује се да је овај број знатно већи имајући у виду прилично лимитиране могућности окривљених у америчком праву да правним лековима „нападају” пресуду.

Слична истраживања у нашем праву нису рађена а и тешко их је спровести имајући у виду да се пресуда донета на основу споразума не може нападати жалбом, али је чињеница да је од самог увођења овај институт пратило доста контроверзи. Првобитно је споразум у јавности перципиран као „привилегија богатих и моћних” имајући у виду да су први споразуми закључивани у медијски познатим и експонираним случајевима.⁴ Временом је овај институт заживео у пракси и из године у годину наилази на све чешћу примену закваљујући непобитној чињеници да знатно скраћује и поједностављује кривични поступак, доприносећи тиме ефикасности правосуђа у целини.

Међутим, наведени подаци из државе оснивача „нагодбе” опет су ставили споразум под критичку лупу стручне јавности и наметнули питање колико овај институт доприноси основном циљу кривичног поступка да „нико невин не буде осуђен, а да се учиниоцу изрекне казна у складу са законом”. У америчкој литератури наилази се на констатације да је споразум о признању кривичног дела „скоро па савршен систем за осуду невиних”.⁵

² По неким проценама свега 10-20 % случајева садржи ДНК трагове. Види: Daniel S. Medwed, „Beyond Biology: Wrongful Convictions in the Post-DNA World”, *Utah Law Review* 1/2006, 6.

³ Реч је о регистру лица која су првобитно била осуђена како на основу одлуке пороте тако и на основу Споразума, а касније је, у поступцима који су пандан нашим ванредним правним лековима доказана њихова невиност. Регистар је основан 2012. године и у њему се чувају подаци о свим погрешним осудама након 1989. године. The National Registry of Exonerations, <https://www.law.umich.edu/special/exoneration/Pages/False-Confessions.aspx>, 11. мај 2019.

⁴ Први споразуми закључени су у медијаки експонираним случајевима са познатом фолк звездом, телохранитељем контроверзног бизнисмена, оснивачем тиражних дневних листова, окривљеним чију су екстрадицију захтевале власти САД итд. Вид.: Вања Бајовић, „Поједностављене форме поступања у кривичним стварима и суђење у разумном року“, у С. Бејатовић (ур.) *Суђење у разумном року и дружи кривичној правни инструменти државне реакције на криминалишћей*, Београд, 2015, 407, фн. 10.

⁵ Albert Alschuler, “A Nearly Perfect System for Convicting the Innocent,” *University of Chicago Public Law & Legal Theory Paper Series*, 612/2017, 918 .

Проблем првенствено треба посматрати у контексту погрешних осуда до којих долази услед лажног признања окривљеног или лажног оптуживања других лица, чиме се доводи у питање и заштитна функција кривичног права у целини, будући да невина лица служе затворске казне док прави учиниоци остају на слободи.

1. ЗАШТО НЕВИНИ ПРИЗНАЈУ КРИВИЦУ?

По неким ауторима проблем нагодбе и лажних признања је толики да доводи у питање легитимност кривичноправног и правосудног система у целини,⁶ док други сматрају да је овај проблем преувеличан и да је вероватноћа да невино лице призна дело које није извршило минимална.⁷ Полази се наиме од тога да закључивање споразума није обавеза већ само могућност, те да ће лице које је невино оптужено одбити тужиочеву понуду и инсистирати на суђењу у уверењу да ће га невиност заштитити од осуде. У идеалном свету идеалних људи невино лице никада и не би ни било оптужено, а када би се тужиоцу и омакла грешка, оно никада не би признало кривицу већ би након суђења било ослобођено. Али свет у коме живимо је далеко од идеалног и лажна признања нису реткост.

Процентуално је тешко, малтене немогуће установити тачан број лажних признања у кривичном поступку, али психолошке студије показују да ће и невино лице пристати да лажно призна да је нешто урадило, како би тиме избегло казну или извукло одређене бенефите. У том смислу је илустративна тзв. Русано студија спроведена у САД. Студенти су се током писменог испита налазили у две учионице, подељени у две групе. Једној групи су професори дозвољавали да преписују, тако што су излазили из просторије или се правили да читају новине, док је у другој групи контрола била знатно строжија и студентима је преписивање било онемогућено. Сутрадан су обе групе биле оптужене да су варале на тесту и дата им је могућност нагодбе – ако признају да су преписивали последица ће се огледати у томе што ће за пар дана морати поново да полажу тест, али ако то негирају случај ће се решити пред дисциплинском комисијом. Нагодбу је прихватило 87% студената из просторије у којој се заиста преписивало али и 43% студената из групе која

⁶ Lucian E. Dervan, *Bargained Justice: Plea-Bargaining's Innocence Problem and the Brady Safety-Valve*, *Utah Law Review* 51/2012, 97; Gregory M. Gilchrist, „Plea Bargains, Convictions and Legitimacy”, *American Criminal Law Review*, 48/2011, 147.

⁷ David L. Shapiro, „Should a Guilty Plea Have Preclusive Effect?”, *70 Iowa Law Review* 27 (1984), 40; Avishalom Tor et al., „Fairness and the Willingness to Accept Plea Bargain Offers”, *Empirical Legal Studies* 97/2010; Josh Bowers, „Punishing the Innocent”, *University of Pennsylvania Law Review* 156/2008, 117.

се није служила недозвољеним методама.⁸ Иако је оптужбу за преписивање на испиту неадекватно поредити са оптужбом за убиство или друга кривична дела, страх од казне и могућих последица, осећај немоћи, очаја и стреса неосновано оптужених лица је, психолошки посматрано, адекватан пандан за поређење.⁹

Примарни мотив који окривљене наводи да признају кривицу и закључе споразум иако нису извршили кривично дело је страх од строже казне која им се може изрећи након суђења. У вези са тим се истиче да ће и лице које је невино пристати на „добру понуду” посебно ако постоји и минимални ризик да на суђењу буде оглашено кривим и осуђено на строжу казну, што је посебно случај код кривичних дела за која се може изрећи смртна казна или казна доживотног затвора.¹⁰ Није занемарљив ни психолошки аспект, а верује се да „нагодба растеређује психолошког притиска и страха од изненадних заокрета на главном претресу”.¹¹ Невино лице не може знати ни на основу чега га је тужилац оптужио па полази од тога да ако је тужилац имао довољно основа да га погрешно оптужи, не постоји никаква гаранција да се и суд неће водити истом логиком и тужиочеве доказе сматрати довољним за осуду.¹²

1.1. Пракса Врховног суда САД

Америчка политика нулте толеранције према криминалитету која подразумева постојање смртне казне, казне доживотног затвора и закона „три ударца” (тзв. *three strike law*) за вишеструке повратнике, више него подстицајно делује на закључивање споразума, приморавајући чак и невине да пристану на „нагодбу”. Илустративан у том смислу је случај *Brady v. United States* у коме је Врховни суд САД први пут испитивао уставност споразума. Окривљеног је тужилаштво теретило за отмицу за коју му се, по федералном

⁸ Melissa B. Russano et al., „Investigating True and False Confessions with a Novel Experimental Paradigm”, *Psychological Science* 16/2005, 481-486.

⁹ Снежана Бркић даје добру анализу стреса коме је лице изложено приликом давања исказа, а несумњиво је да лажна оптужба за невино лице представља трауму, која се издваја као један од стресатора. Вид.: Снежана Бркић, „Утицај стреса на давање сведошког исказа”, *Зборник радова Правног факултета у Новом Саду (Зборник радова ПФНС)*, 4/2015, 1597-1632.

¹⁰ Блум и Хелм сматрају да ће окривљени пристати на нагодбу дело ако постоји и најмањи ризик да га порода огласи кривим и пошаље на електричну столицу. John H. Blume, Rebecca K. Helm, „The Unexonerated: Factually Innocent Defendants Who Plead Guilty”, *Cornell Law Review*, 100/2014, 170.

¹¹ Иштван Фејеш, „Амерички модел нагодбе у кривичном поступку посебно неки њени негативни аспекти”, *Зборник радова ПФНС*, 4/2012, 131.

¹² Alexandra Natapoff, „Negotiating Accuracy: DNA in the Age of Plea Bargaining” in D. Medwed, *Wrongful Conviction and the DNA Revolution: Twenty-five Years of Freeing the Innocent*, Cambridge University Press, 2017, 92.

закону, могла изрећи смртна казна. Видевши да су му шансе на суђењу минималне јер је саокривљени сведочио против њега, окривљени је пристао на нагодбу којом му је изречена казна затвора од 50 година, али је касније захтевао да повуче признање, наглашавајући да му је оно било „изнуђено” страхом од смртне казне. Међутим, Врховни суд САД је ово одбио истакавши да је окривљени био свестан свих последица закљученог споразума и датог признања, да признање које је добровољно дато мора остати на снази, као и да је споразум неопходан у правном систему САД јер би у супротном „правосудни систем колабирао под превеликим бројем предмета.” У пресуди је даље наведено да би „имали озбиљне сумње у вези са овим случајем да постоји вероватноћа да ће окривљени, саветовани од стране компетентних бранилаца, лажно признавати кривична дела и тиме осуђивати сами. Али наш став је супротан јер смо уверени да судови проверавају да ли је признање добровољно дато од стране разумног окривљеног који је имао стручну правну помоћ, те ништа не доводи у питање истинитост и поузданост таквог признања.”¹³

Исте године донета је прилично контроверзна одлука и дозвољено тзв. Алфордново признање којим суд прихвата споразум закључен од стране окривљеног који тврди да је невин. Верује се да оваква признања датирају још из средњег века и имају претечу у тзв. *nolo contendere plea*, али су озваничена тек 1970 године одлуком у случају Алфорд.¹⁴ Тужилаштво је теретило окривљеног за тешко убиство, за које му се могла изрећи смртна казна, али му је дало „понуду” да ову казну избегне тако што ће признати кривицу за обично убиство и прихватити казну од 30 година затвора. Након што је извршио увид у прибављене доказе и изјаве сведока, бранилац је саветовао окривљеног да „прихвати понуду”, што је окривљени на крају и учинио, све време инсистирајући на томе да је невин и наглашавајући да на споразум пристаје само да би избегао могућност да му порота изрекне смртну казну. Врховни суд САД је истакао да окривљени има могућност да закључи споразум чак и ако тврди да је невин, те да код ових осуда нема ништа спорно све док суд располаже и другим доказима који поткрепљују кривицу окривљеног и док је закључивање споразума ствар слободног и разумног избора.¹⁵ Алфордovo признање данас је дозвољено у свим америчким државама са изузетком Индијане, Мичигена и Њу Џерзија. Реч је о прилично „интересантној” правној конструкцији која дозвољава лицу које тврди да је невино

¹³ *Brady v. United States*, 397 U.S. 742, 743 (1970).

¹⁴ *Nolo contendere* или *no contest* (нема дилеме) потиче из поступка у коме би окривљени у нади да избегне затворски казну настојао да прекине кривично гоњење тако што би краљу дао одређену своту новца, и без изричитог признања кривичног дела. Овакав гест је сматран прећутним признањем и несумњиво је указивао да је окривљени крив, иако одбија да изричито призна. John H. Blume, Rebecca K. Helm, „The Unexonerated: Factually Innocent Defendants Who Plead Guilty”, *Cornell Law Review*, 100/2014, 172.

¹⁵ *North Carolina v. Alford*, 400 U.S. 25 (1970).

да закључи споразум, а правда се принципом аутономије воље која окривљенима омогућава да и мимо признања закључе споразум и искористе његове бенефите, ако сматрају да им је тако нешто у интересу.

Судска аргументација у овим случајевима се заснива на претпоставци да је мала вероватноћа да стварно невина лица признају кривицу и пристају на нагодбу, међутим поменути ДНК тестирања су овај аргумент оповргла. И уместо да се више инсистира на доказној поткрепљености признања, америчка пракса отишла је у супротном смеру предвиђајући нову обавезну клаузулу споразума- да се окривљени изричито одрекне права да накнадно захтева ДНК тестирање?! Аналогно одрицању од права на жалбу у нашем праву, споразум у појединим америчким државама сада садржи клаузулу којом се окривљени одриче права да захтева ДНК тестирање и увид у материјалне доказе којим тужилаштво располаже?! Даље се наводи да је потписивањем споразума окривљени у потпуности свестан да тужилаштво нема обавезу да чува материјалне доказе, те да сходно томе они и неће бити расположиви за ДНК анализу.¹⁶

Овако нешто је омогућено ставом Врховног суда САД из 2002. године по коме тужилаштво није дужно да упозна окривљеног са доказима којима располаже, што се аргументује тиме да је увид у доказе неопходан за правичност суђења, али не и за добровољност признања које треба да буде последица слободне одлуке окривљеног.¹⁷ Полази се од тога да је признање добровољно ако није резултат физичке силе, претње или принуде,¹⁸ док је страх од строжије казне која може бити изречена након суђења ирелевантан и верује се да без овог „страха” ни сам институт нагодбе не би био могућ, јер је блаже кажњавање главни мотив окривљеног да пристане на споразум. Са друге стране, главне критике добровољности признања базирају се на томе да окривљеном, разлике у казни које му се могу изрећи након суђења, и не остављају разуман избор осим да призна кривично дело.¹⁹ Зато драконске

¹⁶ Оригиналано, клаузула гласи: „*By entering this plea of guilty, your client waives any and all right your client may have, pursuant to 18 U.S.C. § 3600 [the federal Innocence Protection Act], to require DNA testing of any physical evidence in the possession of the Government. Your client fully understands that, as a result of this waiver, any physical evidence in this case will not be preserved by the Government and will therefore not be available for DNA testing in the future.* Наведено према: Samuel R. Wiseman, „Waiving Innocence”, 96 *Minnesota Law Review* 14/2012, 963.

¹⁷ *United States v. Ruiz*, 536 U.S. 622, 633 (2002).

¹⁸ „Изјава guilty plea се само тада сматра неслободним, ако је оно резултат стварне или припрећене телесне повреде или ја дата под таквим психичким притиском који је паралисао вољу окривљеног. Другим речима, *добровољност* је задовољена, ако окривљени предности и или непогодности давања признања у односу на излазак на главни претрес може рационално проценити помоћу свог адвоката”. И. Фејеш, 2012, 137.

¹⁹ Вид. примера ради: John H. Langbein, „Torture and Plea Bargaining”, 46 *University of Chicago Law Review* 18 (1978); Ronald F. Wright, „Trial Distortion and the End of Innocence in Federal Criminal Justice”, 154 *University of Pennsylvania Law Review* 79 (2005).

казне и институти попут забране ублажавања казне испод законског минимума, подизање оптужнице на основу закона о повратницима и слично, чине моћно оружје у рукама тужилаца да издејствују нагодбу и споразуме чине принудним механизмом на који окривљени пристају само из страха од непримерено високе казне.

1.2. Пооштравање казнене политике као подстрек за закључивање споразума

У америчкој литератури се истиче да „како је законодавац повећао број кривичних дела и пооштрио санкције, тужиоцу је дао савршено оружје да издејствује нагодбу са окривљеним,²⁰ а ова констатација примењива је и у нашем праву у светлу константног пооштравања казни, увођења казне доживотног затвора, забране ублажавања казне испод обавезног законског минимума за бројна кривична дела, посебних правила кажњавања вишеструких повратника и слично. По речима једног америчког аутора, „у временима када криминалитет постаје важно политичко питање законодавцу је најсигурније да инкриминише што више понашања и пооштри санкције како би јавност била намирена”.²¹

Како овај систем и закон „три ударца” функционише у пракси илустративно показује случај *Bordenkircher v. Hayes* у коме се окривљени теретио за прибављање имовинске користи од 88,30 долара издавањем чека без покрића. Тужилац му је споразумом понудио казну од 5 година затвора, што је окривљени одбио сматрајући казну престога за дело које је учинио. Како је окривљени раније био осуђиван, тужилац је подигао оптужницу по закону о повратницима (*Kentucky Habitual Criminal Act*) који је омогућавао да се сваком лицу које је раније два пута осуђиван за било које кривично дело, за следеће кривично дело изрекне казна доживотног затвора. Након што је порота наша да је окривљени крив, суд га је осудио на казну доживотног затвора са могућношћу условног отпуста. Случај се нашао пред Врховним судом САД који је потврдио санкцију истакавши да се тужилац само служио својим законским могућностима и да је окривљени имао могућност избора да прихвати нагодбу која му је првобитно понуђена, а све док се окривљеном оставља могућност избора, признање је добровољно.²² Овај став је америчкој литератури доста критикован и истицано је да сама могућност избора не чини признање добровољним, јер „и разбојник са упереним пиштољем оставља жртви могућност да бира паре или живот.”²³

²⁰ William J. Stuntz, „Plea Bargaining and Criminal Law’s Disappearing Shadow”, *Harvard Law Review* 117/2004, 2548-2549.

²¹ W. J. Stuntz, „The Pathological Politics of Criminal Law”, *Michigan Law Review* 100/2001, 549.

²² *Bordenkircher v. Hayes*, 434 U.S. 357 (1978).

²³ Maximo Langer, „Rethinking Plea Bargaining: The Practice and Reform of Prosecutorial Adjudication in American Criminal Procedure”, *American Journal of Criminal Law*, 33/ 2006, 232.

Предложеним Нацртом Кривичног законика и у наше право се уводе посебне одредбе за кажњавање вишеструких повратника, по коме за кривично дело учињено са умишљајем за које је прописана казна затвора суд мора изрећи казну изнад половине распона прописане казне, под условом да је учинилац два или више пута осуђен за кривична дела учињена са умишљајем на затвор од најмање једну годину и да од дана отпуштања учиниоца са издржавања изречене казне до извршења кривичног дела није протекло пет година (чл. 9 Нацрта КЗ). Поред тога, уводи се казна доживотног затвора, поштравају се казне за одређена кривична дела и шири се круг кривичних дела код којих је забрањено ублажавање казне испод посебног минимума.²⁴ Имајући у виду наведена искуства из САД овако строга казнена политика не доприноси сузбијању криминалитета, већ само подстицајно делује на закључивање споразума о признању кривичног дела. У оваквим случајевима окривљени, из страха од строге казне, радо пристају на нагодбе и договоре са тужилаштвом, без обзира на њихову стварну кривицу. Истиче се да „суштински проблем нагодбе и није у притиску на стварног учиниоца, да се одрекне свог права на главни претрес, већ понајвише у томе, да се врши притисак и на невиног, а врло често, на овог другог још и више... највеће повластице у замену за признање јавни тужилац ће понудити окривљеном који има највеће шансе за ослобођење.”²⁵

Крајња последица тога је да тужилац као извршно-судски орган постаје главни „пресудитељ” и стварни носилац власти кажњавања, док се инхерентне прерогативе суда у овом домену смањују. Тиме се фактички враћамо на озлоглашен инквизиторски систем у коме је исто лице и подизало оптужницу и одређивало казну. Стога не изненађује да се у САД где се 95% случајева решава нагодбама тужилац преузео улогу суда па се све више говори о „тужилачком пресудитељском систему” (*Prosecutorial Adjudication System*), у коме тужилац подиже оптужницу, одређује ко је крив, за које кривично дело и која му се казна треба изрећи.²⁶ Све чешћа примена споразума у нашем праву, која се индиректно додатно подстиче поштравањем казни, прети да доведе до истог исхода претварајући јавног тужиоца у централну и најмоћнију фигуру кривичног поступка. Проблем је у томе што по уставној дефиницији тужилаштво није независно, већ само самостално, из чега следи његова начелно израженија веза са извршном влашћу.²⁷

Поред тога, фактор који прилично подстицајно делује на закључивање споразума у нашем праву је и велики број притворских предмета код којих

²⁴ Нацрт закона о изменама и допунама Кривичног законика доступан на: Република Србија, Министарство правде, <https://www.mpravde.gov.rs/sekcija/53/radne-verzije-propisa.php>, 12. мај 2019.

²⁵ И. Фејеш, 2012., 139.

²⁶ М. Langer, 2006., 248-265.

²⁷ Милан Шкулић, *Кривично ѝроцесно ѝраво*, Београд 2014, 109.

окривљени радо пристају на споразуме мотивисани тиме да што пре изађу из притвора или да се предложеном казном „покрије” време проведено у притвору. Окривљени се неретко воде и логиком да ће, ако одбију споразум и инсистирају на суђењу судија „намерно да их казни” тежом кривичном санкцијом. Исто тако, обележја појединих кривичних дела су прилично комплексна па стога и не изненађује констатација да „окривљени понекад признаје кривицу јер ни сам није сигуран да ли је крив или не”.²⁸ Примера ради, лице окривљено за нека кривична дела често ни само не зна да ли је својим понашањем извршило кривично дело, да ли има статус одговорног лица, да ли је оштетило повериоце, да ли је за производњу или прераду робе била потребна дозвола надлежног органа и слично. У оваквим случајевима лако може доћи до погрешног признања. Разлика између лажног и погрешног признања је у томе што код лажног признања окривљени свесно признаје кривично дело из најразличитијих разлога иако зна да га није извршио, док погрешна признања потичу из његове заблуде о околностима случаја па ни сам није сигуран да ли је кривично дело извршио или не.²⁹ Окривљеном је зато неопходна помоћ браниоца али проблем је у томе што су браниоци постављени по службеној дужности мотивисанији да што пре реше случај него да доказују невиност свог клијента. Сходно одредбама Законика о кривичном поступку (ЗКП),³⁰ код закључивања споразума окривљени мора имати браниоца од почетка преговора са јавним тужиоцем (чл. 74 ст. 1 т. 8), а браниоца му по логици ствари у том случају поставља јавни тужилац јер се пре почетка преговора предмет најчешће налази у тужилаштву. Сасвим је нелогично да бранилац постављен од стране јавног тужиоца инсистира на суђењу, када му се ангажман по службеној дужности односи управо на закључивање споразума.

1.3. Доказна (не) поткрепљеност признања

Приликом склапања нагодбе уопште се и не утврђује да је је окривљени крив или не, јер „када је понуда довољно примамљива, рационално је да окривљени одбије ризик суђења без обзира на то да ли стварно и постоје докази који указују на његову кривицу ван разумне сумње.”³¹ Шта више,

²⁸ Kevin C. McMunigal, „Guilty Pleas, Brady Disclosure, and Wrongful Convictions”, *Case Western Reserve Law Review* 57/2007, 653.

²⁹ М. Грубач истиче да „погрешна признања потичу из заблуде о околностима случаја и халуцинације, а лажна из великог броја разноврсних разлога.” Момчило Грубач, *Кривично процесно право-увод и ојшти део*, Службени гласник, Београд 2004, 308.

³⁰ Законик о кривичном поступку- ЗКП, *Службени гласник РС*, бр. 72/2011, 101/2011, 121/2012, 32/2013, 45/2013 и 55/2014.

³¹ Russell D. Covey, „Longitudinal Guilt: Repeat Offenders, Plea Bargaining, and the Variable Standard of Proof”, *Florida Law Review* 63/2011, 437.

ниједна законска одредба и не обавезује орган поступка да приликом закључивања споразума квалитативно проверава признање у смислу члана 88 ЗКП. Ако окривљени призна кривично дело на припремном рочишту (члан 350 ЗКП) или на главном претресу (чл. 394 ЗКП), Законик обавезује суд да провери да ли признање испуњава услове из члана 88 ЗКП односно да ли постоји сумња у његову истинитост као и да ли је оно непотпуно, противречно, нејасно или у супротности са другим доказима. За разлику од тога код споразума се само проверава да ли је признање свесно и добровољно дато, а више се не захтева ни да оно буде „доказно поткрепљено”.

Док је раније законско решење као један од услова за прихватање споразума предвиђало и то да је признање „поткрепљено другим доказима” (чл. 282в ст. 8 т. 4 ЗКП/2001),³² сада се само захтева да признање „није у супротности са другим доказима.” (чл. 317 ст. 1 т. 3 ЗКП). Творци Законика ову разлику илуструју следећим примером- доказ који би *ѝоѝкрејѝо* признање окривљеног да је обио одређену продавницу био би на пример отисак папеларних линија окривљеног или пронађених ствари из обијене продавнице код окривљеног. С друге стране, записник о увиђају којим се констатује да је наведена продавница обијена уз одузимање робе, био би доказ који *није у суйроѝности* са признањем окривљеног и као такав „потпуно довољан да његово признање учини прихватљивим за суд”.³³ Не захтева се дакле да постоје докази који говоре у прилог истинитости признања окривљеног, већ је довољно да постојећи докази нису у супротности са његовим признањем. Непостојање било каквог доказа по логици ствари не може бити супротно признању из чега произилази да је само признање довољно за закључивање споразума. И у наведеном примеру, записник о увиђају само говори у прилог чињенице да је продавница обијена, али ни на који начин не доказује да је то учинио окривљени. Сходно томе, како ни ЗКП више не захтева доказну поткрепљеност признања, не постоји никаква гаранција да окривљени неће лажно признавати кривична дела и пристајати на закључење споразума подстакнути најразличитијим мотивима.

У нашој литератури је истицано да признање може бити лажно из много разлога – признање малолетника из разлога спасавања одраслих сродника, за награду, из другарске солидарности, признање душевно поремећених и др.³⁴ „Лажно признају родитељи да би од кривичне одговорности заштитили своју децу и обрнуто, малолетници којима се не може изрећи смртна казна

³² Законик о кривичном поступку, *Службени лист СРЈ*, бр. 70/2001 и 68/2002 и *Службени гласник РС*, бр. 58/2004, 85/2005, 115/2005, 85/2005- др. закон, 49/2007, 20/2009-др. закон и 72/2009.

³³ Горан П. Илић *et al*, *Коментар Законика о кривичном ѝосѝујуку*, Службени гласник, Београд 2012, 675.

³⁴ Тихомир Васиљевић, *Систем кривичног ѝроцесног ѝрава СФРЈ*, Београд 1981, 333.

тј. сада казна доживотног затвора (*ирим. ауѿора*), да би је избегао пунолетни сродник коме би могла бити изречена. Туђа одговорност се лажно признаје за награду (професионални окривљеници), некада да би бескућник себи обезбедио затворски смештај и храну, неки окривљени лажно признају због тежње да уз помоћ публицитета привуку на себе пажњу и да као као „хероји дана” дођу у центар интересовања јавности итд.”³⁵ Свим овим разлозима се данас, у времену споразумевања о кривици, може додати и онај пресудни и највећи а то је страх окривљеног да ће му након суђења бити изречена строжија казна или да ће их судија намерно строжије казнити ако одбију споразум и инсистирају на суђењу.

Због тога је дуги низ година у нашем праву признању негиран доказни значај, а начело утврђивања материјалне истине је налагало да се докази изводе, а поступак наставља упркос признању. Полазило се од тога да суд као државни орган поступа у јавном интересу а тај интерес подразумева тачно историјско утврђивање онога шта се заправо десило, без обзира на то да ли су странке сагласне око постојања одређених чињеница или не. Како је кривично дело „јавна ствар” која не погађа само странке већ и заједницу у целини, странке и не могу својом сагласношћу у погледу неких чињеница елиминисати потребу за њиховим доказивањем. Овакав третман признање окривљеног у мешовитом процесном моделу дугује и историјском наслеђу инквизиторског поступка у коме је признање сматрано краљицом доказа (*regina probationem*), па су и најокрутнија средства тортуре била дозвољена само да се до њега дође.³⁶ Након што просветитељи у 18. веку предвођени Волтером, Русоом и Бекаријом подижу јаке критичке гласове против оваквог система, настаје нови, мешовити модел кривичног поступка у коме се признању негира сваки доказни значај, превасходно из бојазни од поновног увођења тортуре.³⁷

Међутим интересантно је да данас наилазимо на поређења савременог „адверзијалног” поступка са средњевековном тортуром, а кључна карика налази се управо у споразуму о признању кривичног дела. Овај став аргуменује се следећим чињеницама: а) и код споразума је, као у средњевековној

³⁵ М. Грубач, 308-309.

³⁶ Од средине 13 до средине 18 века тортура је представљала окосницу континенталног (инквизиторског) кривичног поступка. Тадашње „право” дозвољавало је примену најразличитијих облика свирепог мучења како би изнудило признање окривљеног. То је била последица формалне оцене доказа која је креирана у 13 веку као замена за ранији систем Божјег суда који је католичка црква укинула 1215. године. Након тога су глосатори развили систем по коме осуда треба да се заснива на сведочењу два очевидца, а ако је очевидце било немогуће наћи, алтернатива за осуду била је признање окривљеног. Више о томе: Иштван Фејеш, „Положај окривљеног у истрази у неким историјским моделима кривичног поступка”, *Зборник радова ПФНС*, 4/2014, 103-129.

³⁷ В. Бајовић, *О чињеницама и исјини у кривичном йосѿујуку*, Београд, 2015, 79-83.

инквизицији признање окривљеног кључни доказ јер се на основу њега доноси пресуда; б) као у средњовековном инквизиторском поступку и у случају закључивања споразума о признању кривичног дела иста она особа која подиже оптужницу тј. јавни тужилац фактички и одређује казну; в) психолошки притисци на окривљеног да призна кривицу који се огледају у страху од капиталне санкције могу се поредити са некадашњим физичким притисцима- принцип је дакле исти само су средства суптилнија.³⁸

2. „ПРОШИРЕНО ДЕЈСТВО” ПРЕСУДЕ ДОНЕТЕ НА ОСНОВУ СПОРАЗУМА О ПРИЗНАЊУ КРИВИЧНОГ ДЕЛА

Друга опасност споразума не произилази из саме природе овог института већ из његове примене у нашој пракси. Она се огледа у томе што се пресуде донете на основу споразума користе као доказ у другим кривичним поступцима, против других окривљених. Врховни касациони суд је 2014. године заузео став да се саоптужени односно осуђени према коме је кривични поступак већ окончан правноснажном пресудом донетом на основу споразума о признању кривичног дела не може позивати на претрес и испитивати у својству сведока, него да се уместо тога, само врши увид у његов исказ наведен у пресуди донетој на основу споразума, а у складу са чланом 406. став 1. тачка 5. ЗКП.³⁹

У складу са овим ставом су и касније одлуке да се „на записнику о исказу саоптуженог према којем је, на основу споразума о признању кривице поступак већ окончан правноснажном осуђујућом пресудом, може заснивати судска одлука”⁴⁰; да је „читањем и упознавањем са садржином правноснажне пресуде донете на основу споразума суд извео дозвољен доказ упознавањем са садржином исправа – правноснажних пресуда донетих против других окривљених на основу споразума о признању кривичних дела”⁴¹; да се „докази прибављени увидом у правноснажну пресуду којом је прихваћен споразум о признању кривичног дела између надлежног тужиоца и окривљеног, као и његов исказ о кривичном делу за које није оптужен, могу користити у кривичном поступку као законити и дозвољени тако да на њима може да буде заснована судска одлука.”⁴² итд.

³⁸ J. H. Langbein, "Torture and Plea Bargaining", *The University of Chicago Law Review*, <https://chicagounbound.uchicago.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=4154&context=ucrlrev>, 5. мај 2019.

³⁹ Утврђено на седници Кривичног одељења Врховног касационог суда 31. марта 2014. године

⁴⁰ *Пресуда Врховног касационог суда*, Кзз 1185/2014 од 24.12.2014. године.

⁴¹ *Пресуда Врховног касационог суда*, КЗЗ ОК 8/2014 од 22.05.2014. године.

⁴² *Пресуда Врховног касационог суда*, Кзз 608/2018(1) од 7.6.2018. године.

Произилази да се судови руководе следећом логиком. Као прво, пресуда донета на основу споразума се као и свака друга пресуда сматра јавном исправом, а ЗКП као доказну радњу предвиђа увид у садржину исправа. Као друго, саокривљени који закључи споразум не може се испитивати у поступку против других саокривљених већ ће се само извршити увид у његов исказ садржан у исправи тј. пресуди којом је споразум прихваћен, а у складу са чланом 406 став 1 тачка 5 ЗКП. Обе премисе заслужују критику.

Исправом се, у смислу члана 2. став 1. тачка 26. ЗКП сматра сваки предмет или рачинарски податак који је подобан или одређен да служи као доказ чињенице која се утврђује у поступку. Правноснажна пресуда се у том смислу може сматрати јавном исправом будући да ју је „издало” тачније донело лице у вршењу јавног овлашћења које му је поверено законом. Како се ради о јавној исправи, полази се од претпоставке њене тачности, а лице које тврди супротно може да доказује да садржај исправе није веродостојан или да исправа није правилно састављена (члан 138 став 3 ЗКП).

Пресуда донета на основу споразума може се сматрати јавном исправом, али као веродостојне чињенице из те пресуде чија се тачност претпоставља, могу се сматрати само оне чињенице које је утврдио суд и то: а) да је окривљени у споразуму са тужиоцем признао кривично дело; б) да је суд прихватио тај споразум; в) да је окривљени оглашем кривим и да му је изречена санкција. Са друге стране, чињенични опис кривичног дела наведен у оваквој пресуди није *уиврђен* од стране суда већ *договорен* од стране странака, па се не може сматрати „веродостојним” садржајем издаваоца јавне исправе тј. суда.

Чињенични опис дела је изворно садржан у споразуму о признању кривичног дела, па би суд као доказ у другом кривичном поступку евентуално могао да користи овај споразум, а не пресуду која је на основу њега донета. Имајући у виду уговорну природу споразума,⁴³ он се не може сматрати јавном већ обичном исправом, што би тужиоцу налагало да докаже његову веродостојност извођењем других доказа. Ово је наравно нерално очекивати јер је тужилац и закључио споразум како не би морао да доказује чињенице, па је апсурдно од њега очекивати да те чињенице доказује у другом кривичном поступку против другог окривљеног. Међутим, подједнако је апсурдно и ове „договорене чињенице” користити као доказ у другом поступку против другог окривљеног.

Приликом закључивања споразума окривљени фактички „тргује” својим процесним правима рачунајући да му се тако нешто „исплати” због блаже

⁴³ Споразум о признању кривичног дела је по својој правној природи уговор између тужиоца и одбране потврђен од стране суда. О правној природи споразума опширније: В. Бајовић, „Правна природа и правно дејство Споразума о признању кривичног дела”, *Правни живот* 9/2015, 671-685.

санкције и ништа га не спречава ни да лажно призна кривицу ни да својим исказом терети друга лица. Утолико је проблематичнији став судске праксе да се овакав исказ користи као доказ у поступку против других саокривљених. Као *љрво*, овакав исказ нема никакву тежину. Не ради се о исказу сведока кога би заклетва и страх од кривичне одговорности терали на истинито исказивање, већ о исказу окривљеног који није дужан да говори истину и не може одговарати за кривично дело давања лажног исказа. Не ради се ни о пресуди донетој у редовном кривичном поступку, на основу извођења других доказа којим би се поткрепиле или оповргнули наводи оптуженог, већ о исказу датом приликом закључивања споразума који се нити проверава, нити доказно поткрепљује. *Друго*, овакав став ВКС широм отвара врата за бројне злоупотребе. Тужилац може намерно закључити споразум са једним или више саокривљених како би они у свом исказу теретили друге саокривљене или навели друге околности који ће тужиоцу знатно олакшати доказни терет. Примера ради тужилац који нема чврсте доказе да се лице А бавило препродајом опојне дроге може закључити споразум са лицем Б и договорити се да лице Б у свом исказу наведе да је опијате набављало од лица А. Како се лице Б и не испитује у поступку који се води против лица А, лице А и нема могућност да оспори чињенице наведене споразумом и докаже да лице Б није говорило истину. Тиме је тужиочев доказни терет знатно олакшан, али је обесмишљено постојање кривичног поступка као таквог, будући да се пресуде заснивају на произвољним договорима и уступцима уместо на доказима.⁴⁴

Стога не изненађује да је у многим државама изричито забрањено коришћење оваквих исказа. Примера ради, члан 250. немачког Законика о кривичном поступку изричито прописује да „ако се доказ за неке чињенице заснива на запажању неког лица, неопходно је да се то лице испита на главном претресу. Испитивање се не може заменити читањем записника о ранијем саслушању или писаном изјавом”.⁴⁵ Чак и англосаксонским прецедентним системима институт *stare decisis* дејствује у том смислу да прецедентни значај могу имати само правни закључци суда али не и чињенице утврђене у том другом поступку. Верује се наиме да унакрсно испитивање сведока има главну улогу у заштити основних људских права и сматра се „најбољом машинеријом која је икада осмишљена за откривање истине.”⁴⁶ Заснивање

⁴⁴ В. Бајовић, „Исказ саокривљеног као доказ у кривичном поступку”, *Правни животи* 9/2017, 715-730.

⁴⁵ *Законик о кривичном љосцљујуку* – Strafprozeßordnung (StPO) in der Fassung der Bekanntmachung vom 7. April 1987 (BGBl. I S. 1074, 1319), die durch Artikel 5 Absatz 4 des Gesetzes vom 10. Oktober 2013 (BGBl. I S. 3799), верзија на енглеском језику доступна на: Bundesministerium der Justiz und für Verbraucherschutz, 7. мај 2019.

⁴⁶ Татјана Бугарски, „Испитивање сведока”, *Зборник радова ПФНС*, 4/2013, 138-139.

пресуде на чињеницама у погледу којих окривљеном није дата могућност да се изјасни, испита сведоке и изведе друге доказе доводи у питање право на одбрану а самим тим и правичност поступка у целини.⁴⁷

Пре пар година се пред Европским судом за људска права нашао предмет у коме је подносилац представке тврдио да му је повређена претпоставка невиности, јер су остали саокривљени, у споразуму који су закључили са тужилаштвом, наводили и његов допринос у извршењу кривичног дела, иако му је суђено у одвојеном поступку (*Караман њроџив Немачке*).⁴⁸ ЕСЉП је истакао да је „у комплексним кривичним поступцима који укључују више окривљених у погледу којих се воде одвојени кривични поступци, немогуће избећи да се на суђењима и у пресудама помињу и друга лица, којима се одвојено суди. Суд је дужан да што прецизније утврди све релевантне чињенице везане за кривично дело које је предмет кривичног поступка, а неизбежно је да те чињенице понекад обухватају и понашања трећих лица. У случају да се такве чињенице наводе, треба их свести на најмању могућу меру, тачније ону меру која је неопходна да се утврди кривица оптужених у конкретном поступку.”⁴⁹ ЕСЉП је ипак нашао да претпоставка невиности није повређена првенствено из разлога што немачко право јасно и недвосмислено прописује да никави закључци о кривици неког лица не могу бити извучени из поступка у коме то лице није учествовало.⁵⁰

Међутим позивање наше праксе на случај Караман је неадекватно из једног више него очигедног разлога. Наши судови наимае, када врше увид у пресуде донете на основу споразума позивају се на члан 406 став 1 тачка 5 ЗКП који дозвољава да се на главном претресу изврши увид у исказ саоптуженог према коме је кривични поступак раздвојен или правноснажно окончан, уместо његовог непосредног испитивања на главном претресу. Немачки ЗКП, супротно томе, у члану 250. изричито забрањује да се на главном претресу читају записници о ранијем саслушању неког лица или њихове писане изјаве, већ налаже њихово непосредно испитивање. Дакле, за разлику од нашег окривљеног, окривљени у Немачкој има право да на главном претресу непосредно испита саокривљене који су му нагодбом стављали

⁴⁷ У америчкој литератури је истицано да се преузимањем чињеница из других предмета као утврђених било супротно Уставу САД јер се тиме доводи у питање основно права окривљеног да испита сведоке против себе, негира се претпоставка невиности и право окривљеног на правично суђење. Види: Patricia M. Wald, "The International Criminal Tribunal for the Former Yugoslavia Comes of Age: Some Observations on Day-to-Day Dilemmas of an International Court", *Washington University Journal of Law & Policy*, Vol. 5. (2001), pp. 111-112.

⁴⁸ *Karaman v. Germany* (Application no. 17103/10) Judgement of 27 February 2014.

⁴⁹ *Karaman v. Germany*, *op. cit.*, пар. 64.

⁵⁰ *Karaman v. Germany*, *op. cit.*, пар. 65. ЕСЉП се наимае позвао на поменути члан 250 немачког ЗКП који забрањује читање записника о ранијем саслушању или писаном изјавом неког лица, већ налаже његово непосредно испитивање на главном претресу.

одређена понашања на терет, што је и дало основа Европском суду за аргументацију да претпоставка невиности није повређена из разлога што „немачко право јасно и недвосмислено прописује да никакви закључци о кривници неког лица не могу бити извучени из поступка у коме то лице није учествовало”. Управо због тога у конкретном случају је и било постављено само питање кршења претпоставке невиности, не и права окривљеног да испитује сведоке против себе из члана 6. став 3. тачка д. ЕКЉП, које се поступањем домаће праксе, константно доводи у питање.

ЗАКЉУЧАК

Основне опасности нагодбе произилазе из лажних исказа окривљеног који се нити проверавају нити доказно поткрепљују, јер се полази од претпоставке да ниједно разумно лице неће признати кривицу и пристати на закључивање споразума уверено да ће га невиност заштитити од осуде. Међутим, вековна пракса кривичног поступка оборила је ову претпоставку показавши да су лажна признања чешћа него што се претпоставља и мотивисана најразличитијим разлозима. Ти разлози првенствено се огледају у страху од теже казне која може бити изречена након суђења, психолошком притиску и агонији у којој се невино оптужени налази, потреби да се заштити друго лице или за новчану надокнаду преузме туђа одговорност и слично. На тај начин случај бива формално решен, али кривично право не остварује своју заштитну функцију имајући у виду да невино лице служи казну, а стварни извршиоци остају на слободи.

Пооштравање казнене политике додатно подстиче овакво стање, имајући у виду да је страх од могуће казне код окривљених већи, те се процентуално повећава и број споразума. Крајња последица тога је да тужилац, као извршно судски орган, постаје и фактички „пресудитељ” и носилац стварне власти кажњавања. Дакле уочљив је парадокс да се у временима инсистирања на „заштити људских права и демократских вредности” враћамо на озлоглашена обележја средњовековне инквизиције у коме је исто лице вршило кривични прогон, изнуђивало признање и одређивало казну. Стога не изненађује да је “нагодба” предмет оштрих критика у држави из које и потиче и у којој је доминантан механизам за решавање кривичних случајева.

Додатни разлог за забринутост изазива „проширена примена” овог института у нашој пракси која омогућава да се чињенице договорене споразумом користе као доказ у поступцима против других окривљених, без да им се остави могућност да чињеничне наводе оповргну испитивањем сведока, односно окривљеног који је споразум закључио. Лажно признање окривљеног „на своју штету” може се и правдати теоријом аутономије воље и слободним

избором лица да одлучује о својој судбини, али за коришћење пресуде донете на основу споразума у поступцима против других лица не може се наћи ниједно рационално и правно утемељено оправдање. У оваквој ситуацији се заправо као доказ користи исказ лица које законски није дужно да говори истину, без да се окривљенима оставља могућност да се са тим лицем непосредно суоче и испитају га на главном претресу.

На тај начин сви бенефити споразума који се огледају у бржем, ефикаснијем и јефтинијем поступку падају у воду пред Пандорином кутијом процесних неправилности, доказујући тачност констатације да је споразум о признању кривичног дела „скоро па савршен систем за осуду невиних”.

ЛИТЕРАТУРА И ИЗВОРИ

Литература

- Avishalom Tor et al., „Fairness and the Willingness to Accept Plea Bargain Offers”, *Empirical Legal Studies* 97/2010
- Alschuler Albert, “A Nearly Perfect System for Convicting the Innocent,” *University of Chicago Public Law & Legal Theory Paper Series*, 612/2017
- Бајовић Вања, *О чињеницама и истини у кривичном процесу*, Београд, 2015
- Бајовић Вања, „Поједностављене форме поступања у кривичним стварима и суђење у разумном року”, у С. Бејатовић (ур.) *Суђење у разумном року и други кривичноправни инструменти државне реакције на криминалитет*, Београд, 2015
- Бајовић Вања, „Правна природа и правно дејство Споразума о признању кривичног дела”, *Правни живот* 9/2015
- Бајовић Вања, „Исказ саокривљеног као доказ у кривичном поступку”, *Правни живот* 9/2017
- Blume John H., Helm Rebecca K., „The Unexonerated: Factually Innocent Defendants Who Plead Guilty”, *Cornell Law Review*, 100/2014
- Bowers Josh, „Punishing the Innocent”, *University of Pennsylvania Law Review* 156/2008
- Бркић Снежана, „Утицај стреса на давање сведочког исказа”, *Зборник радова Правног факултета у Новом Саду (Зборник радова ПФНС)*, 4/2015
- Бугарски Татјана, „Испитивање сведока”, *Зборник радова ПФНС*, 4/2013
- Васиљевић Тихомир, *Систем кривичног процесног права СФРЈ*, Београд 1981
- Gilchrist Gregory M., „Plea Bargains, Convictions and Legitimacy”, *American Criminal Law Review*, 48/2011
- Грубач Момчило, *Кривично процесно право-увод и општи део*, Службени гласник, Београд, 2004.
- Dervan Lucian E., *Bargained Justice: Plea-Bargaining’s Innocence Problem and the Brady Safety-Valve*, *Utah Law Review* 51/2012
- Илић Горан П. *et al*, *Коментар Закона о кривичном процесу*, Службени гласник, Београд 2012

- Langbein John H., „Torture and Plea Bargaining”, 46 *University of Chicago Law Review* 18 (1978);
- Langer Maximo, „Rethinking Plea Bargaining: The Practice and Reform of Prosecutorial Adjudication in American Criminal Procedure”, *American Journal of Criminal Law*, 33/ 2006
- Medwed Daniel S., „Beyond Biology: Wrongful Convictions in the Post-DNA World”, *Utah Law Review* 1/2006.
- McMunigal Kevin C., „Guilty Pleas, Brady Disclosure, and Wrongful Convictions”, *Case Western Reserve Law Review* 57/2007
- Natapoff Alexandra, „Negotiating Accuracy: DNA in the Age of Plea Bargaining” in D. Medwed, *Wrongful Convictiona and the DNA Revolution: Twenty-five Years of Freeing the Innocent*, Cambridge University Press, 2017
- Russano Melissa B. et al., „Investigating True and False Confessions with a Novel Experimental Paradigm”, *Psychological Science* 16/2005.
- Stuntz William J., „The Pathological Politics of Criminal Law”, *Michigan Law Review* 100/2001
- Stuntz William J., „Plea Bargaining and Criminal Law’s Disappearing Shadow”, *Harvard Law Review* 117/2004
- Shapiro David L., „Should a Guilty Plea Have Preclusive Effect?”, 70 *Iowa Law Review* 27 (1984)
- Фејеш Иштван, „Амерички модел нагодбе у кривичном поступку посебно неки њени негативни аспекти”, *Зборник радова ПФНС*, 4/2012
- Фејеш Иштван, „Положај окривљеног у истрази у неким историјским моделима кривичног поступка”, *Зборник радова ПФНС*, 4/2014
- Covey Russell D., „Longitudinal Guilt: Repeat Offenders, Plea Bargaining, and the Variable Standard of Proof”, *Florida Law Review* 63/2011
- Шкулић Милан, *Кривично љроцесно љраво*, Београд 2014
- Wald Patricia M., ”The International Criminal Tribunal for the Former Yugoslavia Comes of Age: Some Observations on Day-to-Day Dilemmas of an International Court”, *Washington University Journal of Law & Policy*, Vol. 5. (2001)
- Wiseman Samuel R., „Waiving Innocence”, 96 *Minnesota Law Review* 14/2012
- Wright Ronald F., „Trial Distortion and the End of Innocence in Federal Criminal Justice”, 154 *University of Pennsylvania Law Review* 79 (2005)

Интернет извори:

- Bundesministerium der Justiz und fur Verbraucherschutz,
Innocence Project, <https://www.innocenceproject.org/all-cases/>
- Република Србија, Министарство правде, <https://www.mpravde.gov.rs/sekcija/53/radne-verzije-propisa.php>
- Karaman v. Germany* (Application no. 17103/10) Judgement of 27 February 2014. <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-141197%22%7D>
- The National Registry of Exonerations, <https://www.law.umich.edu/special/exoneration/Pages/False-Confessions.aspx>

*Vanja M. Bajović, Ph.D., Assistant Professor
University of Belgrade
Faculty of Law Belgrade
bajovic@ius.bg.ac.rs*

Dark Side of the Plea Bargaining

Abstract: *Plea bargaining is a procedural mechanism through which criminal case is resolved without trial, by consensus of the parties. The agreement consists of the defendant pleading guilty in exchange for prosecutor's promise to charge him less serious than is supported by the evidence, not to charge him for some crimes or to request certain sentence. Plea bargaining is product and significant part of the American criminal justice, where the vast majority of criminal cases are settled on that way. This institute was introduced in Serbian law in 2009, with the aim to simplify criminal procedure, making it more efficient and faster.*

In the Article is discussed the extent of plea bargaining's innocence problem. The basic question is whether is true the statement of Professor Alshuler that a plea bargaining is „a nearly perfect system for convicting the innocent”. In regard with that, the questions that are discussed are why innocent plead guilty, whether policy of ‘zero tolerance’ on criminality favour plea agreements, how the prosecutor becomes the most importunate figure of the criminal justice system etc.

According to Serbian CPC defence is not allowed to cross-examine co-defendant who is already convicted or prosecuted in severed criminal proceedings, but instead of that judge just read the transcript of his testimony (Art. 406). The Highest Court of Cassation even more broadened the effects of this problematic provision, allowing as evidence against defendant the statement of co-defendant given in the plea agreement, instead of his direct examination! In the last part of the paper is analysed this problematic view and the extended effect of plea agreement in Serbian case law.

Keywords: *plea agreement, false confession, presumption of innocence.*

Датум пријема рада: 31.05.2019.